

P E T E R H A N D K E

Kísérlet a wurlitzerről

FORDÍTOTTA
Csordás Gábor

W

P E T E R H A N D K E

KÍSÉRLET

A W U R L I T Z E R R Ó L

ELBESZÉLÉS

TYPOTEX

A fordítás a következő kiadás alapján készült:
Peter Handke: *Versuch über die Jukebox. Erzählung*
In *Peter Handke Bibliothek. Erste Abteilung*
Band 1–9. Prosa 3. 689–757. Suhrkamp, 2018
© Peter Handke 1990
© All rights reserved by and controlled through
Suhrkamp Verlag Berlin
Hungarian translation © Csordás Gábor, 2022
Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2022
Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 493 193 5

Dar tiempo al tiempo

spanyol szólás

And I saw her standing there

Lennon–McCartney

Azzal a szándékkal, hogy végre belekezdjen a régóta tervezett *kísérletbe a wurlitzerről*, a burgosi buszpályaudvaron vett egy jegyet Soriába. A buszok egy fedett belső udvarról indultak; reggel, több busz egyidejű indulásakor Madrid, Barcelona és Bilbao felé, még elég népes volt; most, kora délután a Soriába tartó busz egyedül állt ott, körülötte félkörben néhány, többnyire magában álldogáló utassal, és nyitott, majdnem üres csomagtartóval. Amikor átadta bőröndjét a szintén kint álló sofőrnek, vagy kalauznak?, az annyit mondott, „Soria!”, és egyidejűleg könnyedén megérintette a vállát. Az utas szeretett volna még benyomásokat szerezni a helyről, és a motor beindításáig le-föl sétált a peronon. A sorsjegyáros, aki reggel óta cigánykodott a tömegben, már nem volt

látható a kiürült udvaron; ebéd közben képzelte el valahol a burgosi vásárcsarnok mellett, asztalán egy pohár feketésvörös borral és a karácsonyi lottó sorsjegykötegeivel. A peron aszfaltján volt egy nagy koromfolt; egy azóta eltűnt busz kipufogója bizonyára sokáig fújta oda a füstöt, olyan vastag volt a fekete réteg, amelyet sok különböző láb és bőröndkerék nyoma keresztezett: ő is átkelt ezen a folton, főként hogy cipőtalpa lenyomatát hozzáadja a többihez, mintha ezzel jó óment biztosíthatna terveinek. A különös ebben az volt, hogy egyfelől bebeszélte magának, ez a *kísérlet a wurlitzerről* valami mellékes vagy jelentéktelen dolog, másfelől pedig, szokás szerint, az előtte álló írásra való tekintettel elfogódottságot érzett, és akaratlanul is kedvező előjelekben keresett menedéket – pedig ezekben aztán egy pillanatig sem bízott, hanem éppenséggel, mint most is, ott helyben megtiltotta magának, Theophrasztosz *Jellemrajzainak* egy megjegyzéséhez tartva magát, amelyet útközben éppen olvasott: a babona egyfajta

gyávaság az istenivel szemben. Mindazonáltal annak a sokféle cipőtalpnak a lenyomatai, ahogy változatos márkajelzésekkel fehérén-feketén egymásra íródtak, majd a koromfolton túl nyomban eltűntek megint, olyan látvánnyal szolgáltak, amelyet magával vihetett a további utazásra.

Azt is már régebben eltervezte, hogy éppen Soriában fog belekezdeni a *Kíséret a wurlitzerről* megírásába. Most december eleje volt, és előző tavasszal, Spanyolországon át repülve bukkant rá egy folyóirat beszámolójára a kasztíliai fennsík e félreeső városáról. Soria a fekvésénél fogva, messze a forgalmas utaktól, jóformán egy évezrede szinte a történelmen kívül, az egész félsziget legcsöndesebb és legelhallgatottabb helye; a városközpontban és azon kívül is, magányosan a kihalt vidéken, számos szobrokkal ékes románkori építmény áll; a város, kicsinysége ellenére, főváros – az ugyanilyen nevű tartományé; Soriában élt a 20. század elején franciatanárként, majd fiatal házasként és hamarosan már özvegy-

ként, verseiben a környék sok részletét megörökítve, Antonio Machado, a költő; a több mint ezer méter magasán fekvő Soria lábát a Duero itt nagyon lassú felső folyása mosta, amelynek partján – a Machado által az ágaik sűrűjében tanyázó fülemülék, *rui-se ores* miatt „éneklő”-nek nevezett nyárfák (*álamos cantadores*) és az újra meg újra kanyonná keskenyedő sziklafalak között – a kellőképpen illusztrált tudósítás szerint széles utak vezettek tovább az érintetlenbe...

Szándéka szerint a *Kísérlet a wurlitzerről* e tárgy jelentőségét taglalta volna immár nem fiatal élete különböző korszakaiban. Közben, azok között, akiket az utóbbi hónapokban – egyféle játékos piackutatásként – megkérdezett, alig akadt olyan ismerőse, aki tudott volna valamit kezdeni ezzel a készülékkel. Egyesek, köztük persze egy lelkész is, csak a vállukat vonogatták és a fejüket rázták, hogy az ilyesmi egyáltalán érdekelhet valakit, mások a wurlitzert a flipperrel tévesztették össze, megint mások nem is ismerték a szót, és csak a „ze-

nedoboz” vagy „zeneszekrény” szóra rémllett nekik, miről van szó. Éppen az ilyen tudatlanság és közömbösség sarkallta még inkább – az első, ismétlődő csalódás után, hogy nem mindenkinek voltak ugyanolyan élményei, mint neki –, hogy elmélyüljön a tárgyban, vagyis a tervben, főként mert úgy látszott, hogy a wurlitzer ideje a legtöbb országban és a legtöbb helységben eszerint eléggé elmúlt (ő maga is lassan túl volt azon a koron, hogy automaták előtt állva gombokat nyomogasson).

Természetesen átolvasta előzőleg a wurlitzer úgynevezett irodalmát, persze azzal a szándékkal, hogy a nagyját ott helyben elfelejtse; írás közben mindenekelőtt a saját szemére kell hagyatkoznia. Egyébként is kevés ilyen volt, a főmű, legalábbis mind- eddig, az 1984-ben messze az amerikai Közép-Nyugaton, Des Moines-ben megjelent *Complete Identification Guide to the Wurlitzer Jukeboxes*, Rick Bottstól. Amit az olvasónak a wurlitzer történetéről tudnia kellett, végül körülbelül ennyi volt: A húszas

évek Amerikájában, az alkoholtilalom idején a vendéglők „speakeasie”-nek nevezett hátsó helyiségeiben állítottak fel először zeneautomatákat. Az angol „jukebox” elnevezés eredete bizonytalan, vagy a „juta” szóból, vagy a „to jook” igéből származik, amely afrikai eredetű lehet, és azt jelenti, „táncolni”. Mindenesetre a feketék annak idején munka után a déli jutaföldeken az úgynevezett „jute point”-on vagy „juke point”-on találkoztak, ahol a zeneautomatákból fillérekért hallgatták Billie Holidayt, Jelly Roll Mortont, Louis Armstrongot, akiket a fehérek kezében lévő rádióadók nem játszottak. A wurlitzer aranykora az alkoholtilalom eltörlésével kezdődött a harmincas években, amikor egyre-másra nyíltak a szórakozóhelyek; akkoriban a trafikokban és borbélyüzletekben is voltak lemezautomaták, a helyhiány miatt nem nagyobbak a kasszagépnél, amely mellett a pulton elhelyezték. Ennek a virágkornak először a világháború vetett véget, amikor a wurlitzerhez szükséges anyagok, elsősorban az acél